

Fritidsplan

Fastställt av Välj ett objekt
Framtagen av regionstyrelseförvaltningen
Datum [Beslut/Publiceringsdatum]
Gäller 2023-2026
Ärendenr RS 2021/1227
Version [1.0]

Fritidsplan

Innehållsförteckning

Fritidsplan	1
1. Inledning	3
2. Syfte	4
3. Definition	4
4. Koppling till andra styrdokument.....	4
4.1 Regional utvecklingsstrategi	5
4.2 Kraftsamling för hälsa och ett socialt hållbart Gotland	6
4.3 Färdplan för Hälsa hela livet	7
5. Målgrupper.....	7
5.1 Barn och ungdomar	7
5.2 Äldre – 65 år och äldre	7
5.3 Personer med funktionsnedsättning	8
6. Fokusområden.....	8
6.1 Fokusområde 1 - inkluderande idrott- och fritidsaktiviteter för alla	9
6.2 Fokusområde 2 - stärkt föreningsliv med prioriterade grupper i fokus	10
6.3 Fokusområde 3 - en rörlig vardag och aktiv fritid	11
7. Uppföljning.....	13

1. Inledning

Fritidsplanen är en regionövergripande plan för Region Gotlands verksamhet inom fritidsområdet. Inom Region Gotland pågår ett förvaltningsövergripande omställningsarbete till syfte att stärka hälsa hos medborgarna. Arbetet pågår även samtidigt i andra regioner och kommuner. En lokal målbild har tagits fram och fastställts av Regionfullmäktige. För att konkretisera stegen som behöver tas har även en färdplan tagits fram.

Region Gotlands Fritidsplan tar samma utgångspunkt som Region Gotlands färdplan för omställning till ett hälsosystem för Hälsa genom hela livet. Färdplanen konstaterar nuläget inom Region Gotland som att en stor del av befolkningen rör sig mindre än rekommenderat.

- Sex av tio ungdomar är fysiskt aktiva mindre än 5 timmar i veckan. Det innebär att en ännu större andel rör sig mindre än rekommendationen som är i snitt en timme per dag för ungdomar.
- Varannan ungdom har mer än 4 timmars skärmtid en vardag efter skolan, sju av tio ungdomar har mer än 4 timmars skärmtid en dag på helgen.
- Cirka tre av tio vuxna på Gotland rör sig mindre än 150 minuter i veckan (dvs rekommenderad nivå för den som inte är stillasittande på dagarna).
- Cirka två av tio medarbetare inom Region Gotland rör sig mindre än 150 minuter i veckan.
- Det är vanligare med låg fysisk aktivitet bland äldre personer eller personer som har kort utbildning, låg hushållsinkomst, personer som inte har barn under 18 år, personer med funktionsnedsättning eller personer som identifierar sig med hbtqi+ jämfört med personer som inte tillhör de grupperna.

Folkhälsomyndigheten har i en rapport om Skolbarns hälsovanor från 2018 konstaterat att barn och unga är inaktiva (dvs sitter, står eller rör sig väldigt lite) under större delen av sin vakna tid. Den inaktiva tiden ökar med åldern, från 67 procent för 11-åringar till 75 procent för 15-åringar. Den samlade bedömningen är att det därför är angeläget att stimulera till och ge förutsättningar för mer rörelse bland barn och unga. Även en liten ökning kan ge stora hälsovinster på både kort och lång sikt, både för individen och för samhället som helhet. Insatser som når alla kan också bidra till att utjämna de påverkbara skillnaderna i hälsa som finns i dag mellan olika grupper.

Utöver barn och unga ser Fritidsplanen behovet att lyfta fram personer med funktionsnedsättning och pensionärer som prioriterade målgrupper. Forskning visar tydligt att personer med funktionsnedsättning är mindre fysiskt aktiva än andra grupper och att det på grupp-nivå finns skillnader ur ett jämställdhetsperspektiv. Ohälsa är nästan tio gånger vanligare bland personer med funktionsnedsättning än befolkningen i övrigt, enligt Folkhälsomyndigheten.

Pensionärer är en målgrupp som kommer att ställa nya krav och vilja träna och röra sig i allt högre åldrar, något som Region Gotland måste ha med i planerna för framtiden i och med att de äldre ökar både i andel och numerär.

Genom att fler äldre ges möjlighet till rörelse skulle fler få en ett bättre mående och en bättre hälsa. Det är en viktig förebyggande insats som samhällsekonomiskt möjliggör lägre sjukvårdsrelaterade kostnader i längden.

Området fritid har en central roll för att främja hälsa och förebygga sjukdom. Området utgör också en viktig samarbetspart till hälso- och sjukvård samt omsorg för insatser riktade till de prioriterade grupperna. Föreningslivet och civilsamhället i stort gör stor samhällsnytta och är en viktig del i att förebygga både fysik och psykisk ohälsa.

Fritid är ett brett begrepp och Fritidsplanen har en definition med avstamp i rörelse och idrott. Det finns många delar som visar på de positiva effekterna av rörelse och det är det som är Fritidsplanens utgångspunkt. Den Regionala utvecklingsstrategins Genomförandeplan för Social välfärd, En kraftsamling för hälsa och ett socialt hållbart Gotland, tar ett större grepp kring den sociala hållbarheten. Fritidsplanen tar fasta på den aktiva delen av det och förstärker inom det området. Även Region Gotlands Kulturplan hanterar aktiviteter på den fria tiden, och här är gränsdragningen utifrån den verksamhet som bedrivs. Sammantaget är det tydligt, att stärkta förutsättningar för en aktiv fritid är centralt för innevånarnas hälsa. Fritidsplanen är därmed en central möjliggörare för att nå målen uttryckta i vårt Gotland 2040, konkretiserade i genomförandeprogram social välfärd och färdplan för Hälsa genom hela livet.

Det klimatnödläge som Region Gotland har erkänt ska tas i beaktande i de aktiviteter och beslut som Fritidsplanen föranleder. Målsättningen ska alltid vara att göra så liten klimatpåverkan som möjligt i arbetet med Fritidsplanen.

2. Syfte

Region Gotlands Fritidsplan är styrdokument för Region Gotlands verksamhet inom fritidsområdet. Det är med andra ord en regionövergripande plan och påverkar hela regionens arbete inom området. Fritidsplanen gäller i fyra år och ska därefter, vid behov, revideras inför varje ny mandatperiod.

3. Definition

Fritidsplanen har sin utgångspunkt och styrning i den Regionala utvecklingsstrategin (RUS) som skriver om fritid på följande sätt:

”Insatser som ökar alla gotlänningars möjligheter att röra på sig och ger barn och unga större möjlighet till daglig rörelse ger effekt på både den fysiska och psykiska hälsan. Här kan många bidra, som exempelvis öns aktiva föreningsliv, Region Gotlands verksamheter liksom övriga arbetsgivare och företag. Förutsättningarna för ett aktivt friluftsliv, idrott och vardagsmotion är viktiga, som exempelvis tillgången till anläggningar, friluftsområden och trygga miljöer som stimulerar fysisk aktivitet. Gotlands unika natur är en stor resurs för friluftslivet.”

För att hitta en gränsdragning vad fritidsområdet omfattar har de politiska partierna inom Region Gotland kommit överens om en styrande definition av begreppet fritid.

”Den fria tid som man kan disponera för aktiv fritid”

Det innebär att avgränsningen för Fritidsplanen är att rörelse och aktivitet är en central del, detta tack vare de starka effekterna som rörelse har för folkhälsan både vad gäller den fysiska hälsa men även den psykiska hälsan.

4. Koppling till andra styrdokument

Fritidsplanen är en av flera styrande dokument inom Region Gotland. Det finns de som styr vissa delar av Region Gotlands verksamhet och några som tar ett större grepp och styr

inte bara Region Gotlands verksamhet utan även är vägledande för andra organisationer. Det mest övergripande är den Regionala utvecklingsstrategin (RUS), Vårt Gotland 2040. Dess prioriteringar och inriktningar styr Region Gotlands och andra utvecklingsaktörer och organisationer på Gotland. Även Fritidsplanen har att förhålla sig till den Regionala utvecklingsstrategin. Den konkretiseras genom tre genomförandeprogram som på kort sikt kraftsamlar inom vissa målområden med prioriterade insatsområden.

- Näringslivets förutsättningar och innovation
- Klimat, energi och miljö
- Kraftsamling för hälsa och ett socialt hållbart Gotland

Det är via dessa insatsområden som Fritidsplanen kommer in. Även Region Gotlands färdplan för Hälsa genom hela livet är ett styrdokument som har bäring på Fritidsplanen. Fritidsplanen är fokuserad på den delen av fritiden som består av rörelse och aktivering. Andra aspekter av aktiviteter på den fria tiden hanteras bland annat i Region Gotlands Kulturplan.

4.1 Regional utvecklingsstrategi

Den Regionala utvecklingsstrategin pekar ut prioriteringar för att nå målen i strategin. Genomförandeprogrammet en Kraftsamling för hälsa och ett socialt hållbart Gotland och Fritidsplanen riktar sig mot prioriteringen ”Främja hälsa, delaktighet och trygghet”. Varje fokusområde i Fritidsplanen har ett antal målformuleringar som syftar till att nå effektmål i den Regionala utvecklingsstrategin. Så här ser visionen och effektmålen för den Regionala utvecklingsstrategin ut:

Gotland – en kreativ ö med plats för hela livet

Mål 2040: Gotland är ett tryggt och inkluderande samhälle med livskvalitet för alla.

Mål 2040: Gotland är en nytänkande tillväxtregion med utvecklingskraft

Mål 2040: Gotland är en förebild i energi och klimatomställningen.

Effektmål 2040

1. En god, jämlik och jämställd hälsa
2. En trygg och attraktiv livsmiljö med goda uppväxtvillkor
3. God beredskap och god förmåga att hantera samhällsstörningar
4. God utbildningsnivå och goda förutsättningar för livslångt lärande
5. Ett klimatneutralt Gotland
6. Ett energisystem baserat på förnybar energi
7. Säkrad tillgång till vatten av god kvalitet och kvantitet
8. Hållbara kretslopp
9. Säkrad biologisk mångfald
10. God konkurrenskraft och tillväxt i näringslivet
11. En inkluderande arbetsmarknad där kompetensen möter behoven
12. God tillgänglighet och hållbara kommunikationer

4.2 Kraftsamling för hälsa och ett socialt hållbart Gotland

Den Regionala utvecklingsstrategin konkretiseras genom att tre genomförandeprogram tas fram:

- Näringslivets förutsättningar och innovation
- Klimat, energi och miljö
- Kraftsamling för hälsa och ett socialt hållbart Gotland

Den delen som ligger närmast Fritidsplanen är genomförandeprogrammet som heter Kraftsamling för hälsa och ett socialt hållbart Gotland. Syftet med genomförandeprogrammet är bland annat att kraftsamla kring specifika områden på kort sikt för att skapa samverkan och samhandling. Den regionala utvecklingsstrategin och dess genomförandeprogram syftar inte bara till Region Gotlands verksamhet utan till alla aktörer på Gotland. Kraftsamling för hälsa och ett socialt hållbart Gotland innefattar sju mål, där varje mål har prioriterade insatsområden.

- Psykiskt välbefinnande är jämlikt fördelat
- Skolnärvaron ökar både i grundskola och gymnasium
- Ungdomar avstår från bruk av narkotika
- Vi rör oss en timme varje dag
- Våld upptäcks och stöd erbjuds
- Arbetsmarknaden är tillgänglig för alla
- Alla kan delta i den demokratiska samhällsutvecklingen

En kraftsamling för hälsa och ett socialt hållbart Gotland tar ett brett grepp kring många frågor som rör fritidsområdet. Och utifrån det har Fritidsplanen valt att fokusera på den aktiva delen av genomförandepLANEN. De två målen som Fritidsplanen främst jobbar mot är ”Psykiskt välbefinnande är jämlikt fördelat” samt ”Vi rör oss en timme varje dag”.

Viktigt att notera att dessa mål dock fortfarande är under framtagande när Fritidsplanen är på remiss och kommer att uppdateras med de gällande målen när dessa är beslutade, detta planeras under våren 2023.

Fritidsplanen har tre fokusområden, dessa är kopplade till målen i Kraftsamling för hälsa och ett socialt hållbart Gotland. En aktiv fritid med social gemenskap och ökad rörelse kommer att ha stor inverkan på många av målen i Kraftsamling för hälsa och ett socialt hållbart Gotland. Både Kraftsamling för hälsa och ett socialt hållbart Gotland och Fritidsplanen går mot RUS-målet ”Gotland är ett tryggt och inkluderande samhälle med livskvalitet för alla” där definitionen är följande:

Gotland är ett tryggt och öppet samhälle för invånare och besökare, ett jämlikt och jämställt samhälle där vi lever ett gott liv med god hälsa. Gotland präglas av mångfald. Vi känner tillit och förtroende för samhället och varandra och deltar i samhällsutvecklingen. Gotland har trygga och attraktiva livsmiljöer, rika fritidsmöjligheter, ett dynamiskt kulturliv, en god välfärd och service samt goda möjligheter till livslångt lärande och egen försörjning. Det gotländska samhället tål påfrestningar, är anpassningsbart och förändringsbenäget.

Centralt i arbetet med Fritidsplanen är målsättningen och målbilden att all rörelse räknas, något som även återkommer i delar av Kraftsamling för hälsa och ett socialt hållbart Gotland. Fokus är på den positiva effekt på den fysiska och psykiska hälsan som fysisk aktivitet och rörelse har. Rekommendationer från både Folkhälsomyndigheten och FYSS, Fysisk aktivitet i sjukdomsprevention och sjukdomsbehandling, en bok som ges ut av Yrkesförbundet för fysisk aktivitet, visar på stark evidens mellan just fysisk rörelse och både fysiskt och psykiskt välbefinnande.

4.3 Färdplan för Hälsa hela livet

Region Gotlands färdplan för Hälsa genom hela livet och Fritidsplanen delar slutsatsen att det behövs en omställning där bland annat fysisk rörelse behöver lyftas fram mer, detta för den starka evidens som numera finns mellan ökad fysisk rörelse och fysisk och psykisk hälsa. Behovet av möjlighet till goda levnadsvanor är stort och behöver prioriteras. Det förflyttningsområde i färdplan för Hälsa genom hela livet som Fritidsplanen kopplar an till är framför allt ”Ha fokus på hälsa och förebyggande insatser” och på, bland annat, aktiviteten - ”ökad rörelse i skolan”. Hela civilsamhället har en stor och viktig roll i det här omställningsarbetet. Det som föreningslivets erbjuder är väldigt viktigt för ett samhälles välmående.

5. Målgrupper

För att tydligare kunna göra insatser där det anses vara bäst behövda, har Fritidsplanen tre prioriterade målgrupper: barn och ungdomar under 20 år, personer 65 år och äldre samt personer med funktionsnedsättning. Även om rörelse och aktivitet är viktigt för alla grupper i samhället är dessa prioriterade grupper extra utsatta. Det ger tydliga hälsofördelar i de prioriterade grupperna, något som ger stor effekt både på individnivå och på samhällsnivå.

5.1 Barn och ungdomar

Det finns tydliga fördelar med att grundlägga en rörelseglädje redan i ung ålder för att få med sig det i resten av livet. Samtidigt som andelen äldre ökar växer även andelen barn och unga inom regionen. I och med att Region Gotland har ett ansvar för att alla barn och unga ska ges möjlighet till en meningsfull fritid, och denna målgrupp ofta saknar egna resurser, ligger fokus i programmet på just barn och unga upp till 20 år. Pandemin har tydligt påverkat barn och ungas rörelse. Det finns även tydliga signaler på att barn och ungdomar lämnar föreningslivet i en tidig ålder och att det ideella engagemanget minskar, dessa trender och könsnormer som behöver brytas. I och med den stora positiva effekt som fysisk rörelse har på psykisk och fysisk hälsa är det viktigt att ge så pass bra förutsättningar så tidigt som möjligt för den här målgruppen.

5.2 Äldre – 65 år och äldre

Äldre människor är en målgrupp som kommer att ställa nya krav och vilja träna och röra sig i allt högre åldrar, något som Region Gotland måste ha med i planerna för framtiden. Om fler vuxna och äldre skulle stimuleras att träna mer skulle många få en höjd livskvalitet och vår region skulle spara mycket i sjukvårdsrelaterade kostnader. Hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser från såväl samhällets som individens sida kan förbättra livskvaliteten och bidra till minskade samhällskostnader för vård och omsorg, enligt Folkhälsomyndigheten. Gruppen 65 år och äldre är inte en homogen grupp. Den brukar främst delas in i yngre äldre, från 65-75 och äldre äldre, från 75 och uppåt. Andelen innevånare på Got-

land i den här målgruppen kommer att öka succesivt från att 2019 utgöra 11 procent av befolkningen till att 2028 utgöra 15 procent, vilket gör det viktigt att lyfta in denna målgrupp aktivt redan nu. Det finns även olika behov i olika delar av spektrat av denna målgrupp och det måste tas hänsyn till. Kvinnor är i majoritet bland äldre på grund av längre medellivslängd vilket också bör tas i beaktande.

5.3 Personer med funktionsnedsättning

Forskning visar tydligt att personer med funktionsnedsättning är mindre fysiskt aktiva än andra grupper och att det på gruppnivå finns skillnader ur ett jämställdhetsperspektiv. Ohälsa är nästan tio gånger vanligare bland personer med funktionsnedsättning än befolkningen i övrigt, enligt Folkhälsomyndigheten. Så mycket som var femte ung person funktionsnedsatt mellan 16 och 29 år motionerar aldrig, vilket är dubbel så många som jämfört med övriga i samma ålder enligt statistik från SCB, som Centrum för idrottsforskning visar i sin rapport från 2017 – De aktiva och De inaktiva. Barn och ungdomar med funktionsnedsättning har dessutom sämre kostvanor och fetma än snittet, de mår också psykiskt sämre än andra unga. Det är inte en homogen grupp men det finns stora möjligheter att göra aktiva insatser för att nå den här gruppen vilket skulle ge stora resultat både på individ- och gruppnivå. Den här gruppen är dock en stor och bred målgrupp som spänner över alla målgrupperna, men den behöver dock även lyftas fram enskilt. Målgruppen kan även brytas i följande kategorier:

- Fysiska funktionsnedsättningar.
- Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.
- Intellectuella funktionsnedsättningar.

6. Fokusområden

Det är tydligt att föreningslivet har en positiv inverkan på både fysisk och psykisk hälsa. I och med pandemin har föreningslivet tappat i verksamhet och omfång och står inför en stor utmaning att rekrytera både aktiva och ledare till verksamheterna. Det behöver göras insatser för att stärka föreningslivet och de ideella resurser som ligger till grund för det. Med målet att alla som vill erbjuds rolig, utvecklande och hälsofrämjande fysisk aktivitet och rörelse, blir idrottande och övrig fritidsaktivitet en positiv och nödvändig motkraft till ett allt mer stillasittande samhälle. Idrotten och övrig fritidsaktivitet utan krav på tävling, exempelvis friluftsliv, främjar sammanhållning och demokrati. De är även viktig som mötesplats för integration genom sin demokratiska gemenskap över köns-, ålders-, etniska och kulturella gränser.

Ett av Region Gotlands uppdrag är att tillgodose anläggningar för att underlätta rörelse bland alla i samhället. Det kan röra sig om mer traditionella anläggningar så som fotbollsplaner, ishallar eller gymnastikhallar. Men även den spontana och oplanerade fritiden behöver ha ett utrymme. Region Gotland behöver också göra insatser för att ge alla möjlighet till en rörlig vardag. Det kan handla om infrastrukturella lösningar för att underlätta rörelse i form av cykel och gång. Men även för den spontana aktiva fritiden. Det finns en möjlighet för Region Gotland att ge förutsättningar till detta, då detta är ett varierande och mångfasetterat behov. Ett av sätten är att få in planeringen av ytor för aktivitet i ett tidigt och relevant skede i samhällbyggnadsprocessen. Ytor till en rörlig vardag är inte bara byggda och planerade anläggningar, det är med fördel även grönområden, skog och andra ”vilda” ytor.

Där har Region Gotland bland annat Grönplanen som visar på stora möjligheter. I arbetet med anläggningar och stödgivning finns även utmaningen kring breddidrott och elit. Det är viktigt att ge så många som möjligt de bästa förutsättningarna för utveckling och fysisk aktivitet. I den målsättningen har anläggningar en stor betydelse. Samtidigt vill Gotland vara en plats som ger bra förutsättningar för elitverksamhet. Att ha lag och idrottare på högsta nivå ger inspiration till barn och unga att idrotta och fortsätta sin utveckling.

Region Gotland strävar efter att alla som bor och verkar på Gotland ska kunna utöva fysisk aktivitet, idrotts-, motions- eller fritidsaktiviteter utifrån egna förutsättningar och önskemål. Det kan vara inom förening, i annans regi eller på egen hand.

Fritidsplanen innehåller och beskriver tre fokusområden. De har lyfts fram för att sätta särskild fokus på områden som är identifierade att vara extra viktiga för att nå fram till målet att få fler att röra på sig mer. Fritidsplanen går mot effektmål 1 i RUS:en, det vill säga ”En god, och jämlik och jämställd hälsa”, samt genomförandeplanen för Social välfärd inom RUS:en, ”Kraftsamling för hälsa och ett socialt hållbart Gotland”. Fokusområdena är:

- Fokusområde för inkluderande idrott- och fritidsaktiviteter för alla
- Fokusområde för ett stärkt föreningsliv med prioriterade grupper i fokus
- Fokusområde för en rörlig vardag och aktiv fritid

6.1 Fokusområde 1 - inkluderande idrott- och fritidsaktiviteter för alla

Fokusområdet handlar om allas lika värde, förutsättningar och möjligheter till en aktiv fritid. Alla i Region Gotland ska ha möjlighet till fysisk aktivitet. Gotlands invånare ska ha lika möjligheter att utöva fritidsverksamhet, föreningsliv och idrott oavsett kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsvariation, sexuell läggning, ekonomiska förutsättningar eller ålder. För att skapa ett jämställt och jämlikt föreningsliv och fritidsutbud krävs ett arbete med värderingar, stödssystem och anläggningar.

För att möjliggöra en ökad inkludering behövs att barn och ungdomar ska ha möjlighet till aktiviteter i närområdet, detta för att minska trösklarna och höja möjligheterna till rörelse och aktivitet. Det finns också tydlig evidens för att en ökad rörelse leder till ökad psykisk hälsa. Det ger stora effekter på folkhälsan om fler rör på sig mer.

För att nå den prioriterade målgruppen personer med funktionsnedsättning är tillgängligheten och inkludering viktiga aspekter.

Region Gotland vill:

- fördela resurser (ekonomiskt, bidrag och tid) för en jämn och rättvis balans mellan flickor och pojkar, kvinnor och män, och personer med annan könsidentitet.
- verka för en chans till aktiv fritid oavsett av kön, könsidentitet, etnisk tillhörighet, religion, funktionsvariation, sexuell läggning, ekonomi, geografi eller ålder.
- verka för att barn ska få chans till en aktiv fritid utifrån särskilda och individuella behov.

- medverka till att ge barn och ungdomar möjlighet att utifrån sina behov delta i varierande fritidsaktiviteter i sina närområden.
- öka tillgängligheten i regionala anläggningar. Det gäller både den fysiska tillgängligheten i lokalerna och tillgängligheten i bokningsförfarandet.

6.2 Fokusområde 2 - stärkt föreningsliv med prioriterade grupper i fokus

Rörelse är viktigt för alla grupper i samhället, i Fritidsplanen lyfts tre grupper fram som prioriterade målgrupper. Dessa är barn och ungdomar upp till 20 år, gruppen 65 år och äldre samt personer med funktionsnedsättning. Att från tidig ålder få med sig en rörelseglädje och aktivitet som en naturlig del av vardagen, som man har med sig resten av livet, har stora fördelar för den totala folkhälsan. För att lyfta de prioriterade grupperna vill Fritidsplanen prioritera dessa grupper i allt från fördelning av tider, bidragsgivning och andra delar som siktar mot att underlätta och öka aktiviteter hos de prioriterade grupperna.

Det ska även premieras för föreningar att öka sin verksamhet utanför den ordinarie verksamheten riktade mot just de prioriterade målgrupperna. Detta för att underlätta för föreningslivet att lyfta in dessa i ordinarie verksamheter. Region Gotland ska medverka till att det finns förutsättningar för att barn och ungdomar ska utveckla sina fritidsintressen. Det är viktigt att det på Gotland finns såväl bredd- som elitföreningar. De senare har bland annat ett värde i att där finns idoler och förebilder.

Goda förutsättningar för en aktiv fritid och ett socialt deltagande för alla samhällsgrupper och ett livskraftigt föreningsliv är viktiga bidrag till en infrastruktur för folkhälsa på Gotland. Den växande gruppen aktiva som är 65 år och äldre måste uppmärksammas med avseende på samvaro och motion.

I detta kommer även insatser för att stärka föreningslivet som en kraft att samla dessa grupper. Vad gäller barn och unga börjar de försvinna från föreningslivet redan vid elva års ålder, enligt RF-Sisus nationella statistik vad gäller det föreningar som är anslutna till Riksidrottsförbundet. Det medför en risk för mer stillasittande och sämre fysisk och psykisk hälsa som följd med stora utmaningar både på individuell nivå men även för samhällskollektivet. Därför behövs, inte minst efter en pandemi med begränsade möjligheter för föreningslivet, insatser för att hjälpa föreningarna och det är viktigt att lyfta det arbete som föreningar gör och stötta samt stärka det.

Föreningslivet är en viktig samhällsfaktor, inte minst vad gäller besöksnäringen med många reseanledningar inom fritidssektorn. Detta lyfter även Region Gotlands Besöksnäringstrategi.

Region Gotland vill:

- bidra till att andelen hos alla prioriterade målgrupper som rör sig minst en timme om dagen ökar.
- prioritera barn och ungdomar vid fördelning av tider på regionala och sådana föreningsdrivna anläggningar som får regionalt stöd.
- utveckla möjligheterna för prioriterade målgrupper att nyttja regionens anläggningar.

- verka för att elitidrotten ges goda förutsättningar på Gotland, vilket skapar förebilder och ger inspiration till barn och ungdomar.
- uppmuntra föreningarna i sitt arbete med att stimulera och bibehålla ungdomarna och föreningsledarna kvar i föreningsverksamhet längre.
- stödja föreningar som erbjuder idrott och fysisk aktivitet utanför den ordinarie verksamheten riktade till de prioriterade målgrupperna.
- utveckla former för kontinuerlig utvärdering, uppföljning och dialog med föreningslivet och allmänheten.

6.3 Fokusområde 3 - en rörlig vardag och aktiv fritid

På Gotland ska invånarna ha tillgång till ett brett utbud av anläggningar och miljöer för sin fritidssysselsättning. För ett starkt och hållbart samhälle behövs platser där människor kan mötas för att skapa tillit och förståelse för varandra. Samhället behöver platser där invånarna kan utveckla sina fritidsintressen och växa som människor. Det är därför angeläget att en aktiv fritid och dess utrymmen fortsatt och i ökad omfattning inkluderas i samhällsbyggandet när bostadspolitiken utformas och framtida planer tas fram. Närheten till platser där man kan ha en aktiv fritid är av stor vikt för att skapa möjlighet för alla att delta.

För att kunna ha så stor tillgång och tillgänglighet till anläggningar är det viktigt att möta de behov och krav som finns på nya och befintliga anläggningar. Detta för att möjliggöra en utvecklingen både av de föreningsdrivna idrott- och fritidsaktiviteterna såväl som de spontana aktiviteterna. Kraven på anläggningarna ökar från specialidrottsförbunden och föreningarna både vad gäller kvalitet och kapacitet. Dessutom finns ett stort engagemang och en stor vilja från föreningslivet att ständigt utveckla sin verksamhet. Utöver detta tillkommer nya idrotter och former för fysisk aktivitet som ska ges förutsättningar att växa. För att uppnå så mycket som möjligt i den frågan, är målet att ta fram en anläggningsprioritering utifrån de behov som idrotten har. Den ska hantera hela Gotland och i den processen ska även ges utrymme för dessa att etableras.

I den mån det byggs nya idrottshallar på Gotland är det av största vikt att dessa blir av fullstor karaktär. I detta sammanhang betyder det en golvyta på 40x20 meter. Detta för att säkerställa en anläggning som kan nyttjas så pass mycket som möjligt på kvällar och helger av föreningar. En hall med mindre golvyta blir snabbt svårare att hyra ut och nyttjas betydligt mindre.

För att på bästa sätt kunna använda redan befintliga anläggningar optimalt och med största potential behöver vi ha en tydligare och långsiktig plan för underhåll och utveckling av dessa. I samband med det behöver vi även verka för att få fler områden, runt hela Gotland, för etablering av idrotts- och fritidsaktiviteter. En säkerställning av nya anläggningar är att Region Gotland internt har en tydlig ansvarsfördelning både vad gäller strategiskt framtagande och drift av alla sorters anläggningar, både traditionella såsom nya aktivitetsytor för mer spontana fritidsaktiviteter.

En aktivitetsyta i detta fall är inte en traditionell idrottshall eller annan idrottsanläggning. Det är en uppbyggd yta som är tillgänglig för alla, hela tiden. Vad en aktivitetsyta innehåller skiljer sig från anläggning till anläggning men det kan vara både idrott, fritid eller kultur, och den ska framför allt locka till aktivitet. Tidigare har begreppet spontanidrottsplats används, men aktivitetsyta passar bättre då det öppnar för fler former av rörelse och engagemang.

För att kunna utveckla alla befintliga anläggningar på Gotland, samt på bästa sätt skapa nya vill Region Gotland jobba medskapande med de som förväntas använda anläggningarna. Men även med de som i dagsläget inte har en aktiv fritid, allt för att sänka trösklar och öka möjligheterna till en mer aktiv vardag för så många som möjligt.

I och med pandemin har närvaron i Gotlands friluftsliv ökat markant. Det är en spännande utveckling som innebär att Region Gotland behöver ta ett större ansvar för samordning inom området. Exempel på det är att i likhet med frågan om aktivitetsytor fortsatt ta med friluftsfrågan tidigt i samhällsplaneringen.

Region Gotland vill:

- ta fram tydlig utvecklingsplan för befintliga anläggningar och skapa långsiktig prioritering av anläggningsutveckling med hänsyn till möjligheten till en aktiv fritid över hela Gotland.
- verka för att ökad hänsyn till rörelse och rekreation tas med i planarbetet på hela Gotland.
- möjliggöra att en aktiv fritid är en fortsatt naturlig del i samhällsplaneringen med aktiv intern samverkan inom Region Gotland med syfte att fritidsbehoven tillgodoses i ett tidigt skede i planeringsprocessen.
- vid nybyggnation av idrottshall bygga en fullstor anläggning.
- fortsätta att utveckla digitaliseringen av bidrags- och bokningshantering.
- investera i anläggningar och aktivitetsytor utifrån ett jämställdhetsperspektiv samt arbeta för mer jämställda, trygga och säkra aktivitetsytor och anläggningar.
- medverka till att det finns anläggningar som möjliggör gotländska elitsatsningar och evenemang.
- säkerställa dialog och medskapande med målgrupper vid framtagande av nya aktivitets- eller anläggningsytor.
- fortsätta utveckla regionens motionsanläggningar till säkra och tillgängliga mötesplatser för flera olika motionsformer.
- fastställa ansvarsfördelningen inom Region Gotland för strategisk utveckling och drift av aktivitetsytor i Region Gotlands regi.
- fastställa samordningen av friluftsfrågor internt på Region Gotland och med externa parter, samt ta hänsyn till friluftslivets behov i den fysiska planeringen och öka medvetenheten och nyttjandet av friluftsområdet på Gotland.
- medverka till att skolans utemiljöer utformas så att de kan utnyttjas för bl.a. fysisk aktivitet för alla åldrar även efter skoltid.

7. Uppföljning

Centralt för genomförandet av fritidsplanen är framtagande av en handlingsplan. Det är i handlingsplanen som aktiviteterna tas fram, dessa aktiviteter som ska hjälpa oss att nå de målen vi beskriver i Fritidsplanen. Handlingsplanen tas fram i samråd och samverkan med de förvaltningar som är berörda av målen inom Fritidsplanen, och behöver vara en del av respektive förvaltnings verksamhetsplan framöver.

Handlingsplanen beslutas politiskt efter Fritidsplanens fastställande och gäller i fyra år med möjlighet till revidering efter två. Handlingsplanen påverkar alla verksamheter som berörs av Fritidsplanen. Handlingsplanen följs upp årligen och fritidsplanen följs upp i sin helhet i slutet av varje period inför revidering.